

ÁGORA, clase sobre o Papa Xoan XXIII e a sinodalidade (19-4-2023)

Algunhas fontes:

- a) [Mensaxe aos cardeais presentes o 25 de xaneiro de 1959 en San Pablo (Roma)]

...Pois ben, venerables irmáns e Nosos queridos fillos, pensando na dobre tarefa encomendada a un sucesor de San Pedro, aparece inmediatamente a súa dobre responsabilidade como bispo de Roma e pastor da Igrexa universal.

...Esta observación [...] reclama -digamos- unha resolución decisiva para a lembranza dalgunhas formas antigas de afirmación doutrinal e sabias ordenanzas de disciplina eclesiástica, que na historia da Igrexa, en época de renovación, deron froito dunha eficacia extraordinaria, pola claridade de pensamento, pola solidez da unidade relixiosa, e pola chama máis viva do fervor cristián que seguimos recoñecendo, tamén en referencia ao benestar da vida aquí abaixo.

¡Venerables irmáns e Nosos queridos fillos! Pronunciamos ante vós, certamente tremendo cun pouco de emoción, pero xunto cunha humilde resolución de propósito, o nome e a proposta da dobre celebración: dun Sínodo Diocesano para a Cidade, e dun Concilio Ecuménico para a Igrexa universal.

Para vós, venerables irmáns e Nosos queridos fillos, non hai necesidade de copiosas ilustracións sobre a significación histórica e xurídica destas dúas propostas. Levarán felizmente á esperada e agardada actualización [aggiornamento] do Código de Dereito Canónico, que debe acompañar e coroar estes dous ensaios sobre a aplicación práctica das disposicións da disciplina eclesiástica, que o Espírito do Señor nos vai suxerir ao longo o camiño.

Por hoxe abonda esta comunicación [...]. Agradeceremos unha palabra íntima e confiada de cada un dos presentes e dos afastados, que nos aseguran sobre as disposicións dos particulares e nos ofrezan amablemente todas aquelas suxestións sobre a posta en marcha deste triplo deseño.

- b) [Encíclica Ad Petri Cathedram, no 29 de xuño de 1959]

Tamén hai outro motivo de consolo para Nós; referímonos á gran acollida que tivo o anuncio da celebración do Concilio Ecuménico, do Sínodo Diocesano de Roma, da acomodación do Código de Dereito Canónico ás necesidades actuais, da promulgación do novo Código para a Igrexa de rito oriental, e a esperanza xeral de que estes acontecementos poidan levar felizmente a todos a un maior e profundo coñecemento da verdade, a unha sana renovación dos costumes cristiáns e á restauración da unidade, da harmonía e da paz.

Profundamente alentados por esta doce esperanza, temos anunciado publicamente a nosa intención de convocar un Concilio Ecuménico, ao que terán que asistir os pastores de todo o mundo para tratar os graves problemas da relixión, e principalmente para promover o aumento da Igrexa Católica, unha sana renovación dos costumes do pobo cristián, e actualizar as leis que rexen a disciplina eclesiástica segundo as necesidades dos nosos tempos.

... Non son poucos os puntos sobre os que a Igrexa católica permite que os teólogos discutan libremente entre eles, cando se trata de cousas que non son totalmente seguras, e cando, como sinala o famoso escritor inglés -o cardeal John Henry Newman-, as disputas non rompen a unidade da Igrexa, senón que serven para unha mellor e máis profunda comprensión dos dogmas, xa que preparan e aseguran o camiño deste coñecemento, xa que do choque de varias sentenzas sempre xorde luz nova. Con todo, hai que lembrar o dito que, expresado unhas veces dun xeito e outras doutro, se lle atribúe a diversos autores: “nas cousas necesarias, a unidade; no dubidoso, a liberdade; en todo, caridade”.

- c) [Discurso de apertura do 1º Sínodo Romano, no 24 de xaneiro de 1960]

...O próximo Sínodo Diocesano é unha reunión de eclesiásticos, e só eclesiásticos pertencentes ao clero diocesano secular e regular [...]. Significa isto quizais distancia e separación entre cregos e fieis, entre sacerdotes e laicos? En realidade, realmente, non hai separación. Pero [...] o clero ten

unha función de dirección e santificación de todo o corpo social, para o que se precisa unha chamada, unha vocación divina e unha consagración.

...Un programa moi extenso cuxa elaboración requiriu unha intensa dedicación, nos meses do pasado ano, de oito subcomisións, integradas por ilustres personalidades eclesiásticas [...] con competencia doutrinal, teolóxica, xurídica e pastoral, con oito grandes esquemas de traballo [...]:

Primeiro esquema: as persoas que integran a orde sacerdotal nos seus distintos graos; segundo: o maxisterio; terceiro: o culto divino nas súas máis variadas manifestacións; cuarto: os sacramentos, desde o bautismo ata o matrimonio; quinto: actividades apostólicas nas súas múltiples formas; sexto esquema, moi importante: a educación cristiá da mocidade; sétimo: cousas, ou mellor dito patrimonio cultural e artístico, edificios sagrados e complementos; oitavo: obras de asistencia e caridade, tan valiosas e xa tan estendidas, para o apoio e consolo da fraternidade humana e cristiá.

...A Santa Igrexa é a depositaria e intérprete da doutrina de Xesús e continúa o seu maxisterio inmutable; pero no tocante á disciplina e ás formas accidentais e secundarias, acepta algunhas modificacións segundo os tempos e as circunstancias.

...Na vindeira semana [...] os sacerdotes e relixiosos estarán cada un no seu lugar de oración, estudo atento, e consello respecto dos distintos artigos da rexuvenecida lexislación diocesana de preparación.

d) [Discurso de clausura do 1º Sínodo Romano, no 31 de xaneiro de 1960]

...Tivestes a oportunidade de constatar [...] nas Constitucións sinodais lexitimamente aprobadas, os magníficos resultados deste esforzo individual e colectivo que puidemos seguir de cerca e ao que os nosos consultores sinodais deron a súa visión e erudición, corazón firme e sacerdotal, sabedoría e discreción admirable segundo o espírito das leis do Señor. É moi natural que todo fose considerado á luz da fe cristiá e da sana doutrina, que é a base da orde individual, doméstica e social, e da fidelidade ás ensinanzas de Cristo con distinción precisa doutra concepción da vida e da historia.

...Despois do Sínodo, presidido polo Bispo de Roma, pidamos ao Señor Xesús, fundador da Igrexa, a graza para que o seu Vicario, o Papa, convoque e celebre o Concilio Ecuménico, que será o XXI da serie dende os primeiros séculos ata hoxe, e que levará o título de "Vaticano II".

O que importa é a preparación do maior acontecemento que debe afectar a todos os vastos e complexos intereses da Igrexa universal, a Igrexa de Cristo, en relación coa realidade do presente século e dentro do espírito e designio do divino Fundador.

e) [Carta apostólica *Superno Dei*, no 5 de xuño de 1960 (Pentecostés)]

...A Comisión Preparatoria levou a cabo con gran dilixencia a tarefa que nos encomendamos. Púxose en contacto co Episcopado para recibir os seus consellos e suxestións sobre os asuntos a tratar no Concilio: e despois de ordenar coidadosamente o material contido máis de 2.000 respostas, enviadas por Bispos e Prelados con expresións de alegría e parabéns, informou ás SS. Congregacións da Curia Romana, que souberon aproveitar con gran vantaxe na elaboración das propostas que Nos presentaron.

...Nós mesmos seguimos estes traballos de investigación, realizados con esmero e dilixencia, e reservámonos examinar persoalmente coa maior atención as suxestións e consellos dos Bispos, as propostas da SS. Congregacións da Curia Romana, os votos e os estudos das Universidades. Dámolles, pois, ao Señor un agradecemento moi vivo porque o traballo tan xeneroso e fervoroso dos Nossos venerables irmáns e fillos queridos correspondeu ao Noso propósito.

Do material tan abundantemente recollido despréndese claramente do que debe tratar o próximo Concilio Ecuménico para o ben da Igrexa e para a saúde das almas. Chegou o momento, pois, de proceder, coa axuda de Deus, á constitución das Comisións, que deberán atender o estudo dos asuntos, que poderán ser tratados no Concilio. Estarán compostos por cardeais, bispos e eclesiásticos, distinguidos en virtude e doutrina, así como por cregos seculares e regulares, escollidos en distintas partes do mundo, para que tamén neste brille a catolicidade da Igrexa.

f) [Alocución da convocatoria ao Concilio, no 2 de febreiro de 1962 (Presentación do Señor)]

Aquí, asinado pola nosa man, ante vós, que pola variedade das vosas orixes representades á Igrexa espallada por todas as rexións da terra, o 'Motu proprio' que fixa a data da solemne apertura do Concilio Ecuménico Vaticano II. Esta data é o 11 de outubro de 1962 [...]. Esta é unha noticia verdadeiramente augural e alentadora.

Queridos fillos: O Concilio Vaticano II maniféstanos que é obxecto dos desexos e votos de todo o mundo.

g) [Discurso de apertura do Concilio -*Gaudet Mater Ecclesia*-, no 11 de outubro de 1962]

...Ao convocar esta solemne asemblea, propúxemonos afirmar, unha vez máis, a continuidade do Maxisterio Eclesiástico, para presentalo de xeito excepcional a todos os homes do noso tempo, tendo en conta as desviacións, as esixencias e as circunstancias de a idade contemporánea.

...“Concilio Ecuménico”; palabra pronunciada ante o Sagrado Colexio Cardeal naquel día afortunado do 25 de xaneiro de 1959, festa da conversión de San Paulo, na súa basílica de Roma. Foi un toque inesperado, un raio de luz de arriba, unha gran dozura nos ollos e no corazón; pero, ao mesmo tempo, un gran fervor que se espertou de súpeto polo mundo, á espera da súa celebración.

Tres anos de minuciosa preparación, dedicados ao exame máis amplo e profundo das condicións modernas da fe e da práctica relixiosa, especialmente a vitalidade cristiá e católica, aparecéronnos como primeiro sinal e primeiro don das grazas celestiais.

Iluminada pola luz deste Concilio —tal é a nosa firme esperanza—, a Igrexa crecerá en riquezas espirituais e, tirando delas forzas para novas enerxías, mirará sen medo ao futuro. En efecto, con oportunas actualizacións [aggiornamenti] e cun prudente arranxo de colaboración mutua, a Igrexa fará que homes, familias e pobos volvan realmente o seu espírito cara ás cousas celestiais.

...No exercicio cotián da Nosa pastoral, chegan ás veces aos nosos oídos, feríndoos, certas insinuacións dalgunhas persoas que, aínda no seu ardor e afán, carecen do sentido da discreción e da medida. Non ven nos tempos modernos senón prevaricación e ruína; seguen dicindo que os nosos tempos, en comparación cos do pasado, foron empeorando; e compórtanse coma se nada aprenderan da historia, que segue a ser a 'mestra da vida', e coma se na época dos anteriores Concilios ecuménicos todo procedese cun triunfo absoluto da doutrina e da vida cristiá, e da xusta liberdade da Igrexa. Parécenos xusto estar en desacordo con tales profetas de calamidades.

...O interese supremo do Concilio Ecuménico é que o depósito sagrado da doutrina cristiá sexa gardado e ensinado dun xeito cada vez máis eficaz. Doutrina que inclúe ao home enteiro, composto de alma e corpo; e que, a nós, peregrinos nesta terra, nos manda ir cara á patria celestial.

...[A Igrexa], ao mesmo tempo, debe mirar ao presente, ás novas condicións e formas de vida introducidas no mundo hoxe, que abriron novos camiños para o apostolado católico.

...A principal tarefa deste Concilio non é, polo tanto, a discusión de tal ou cal cuestión da doutrina fundamental da Igrexa, repetindo difusamente o ensino dos antigos e modernos Pais e teólogos [...]; o espírito cristián e católico de todo o mundo espera que se dea un paso adiante cara a unha penetración doutrinal e unha formación de consciencias en máis perfecta correspondencia coa fidelidade á auténtica doutrina, estudiándoa e expoñéndoa a través das formas de investigación e das fórmulas literarias do pensamento moderno.

...A Igrexa sempre se opuxo a estes erros [varios]. Condenounos con frecuencia coa máxima severidade. No noso tempo, sen embargo, a Noiva de Cristo prefire usar a medicina da misericordia antes que a da severidade. Quere satisfacer as necesidades actuais, mostrando a validez da súa doutrina en lugar de renovar condenas.

...Ceo e terra, pódese dicir, únense na celebración do Concilio: os Santos do Ceo, para protexer o noso traballo; os fieis da terra, continuando na súa oración ao Señor; e vós, secundando as inspiracións do Espírito Santo, para que o traballo común se corresponda coas aspiracións e necesidades actuais dos diversos pobos. Todo isto pide de vós serenidade de espírito, concordia fraternal, moderación nos proxectos, dignidade nas discusións, e prudencia nas deliberacións.

- h) [Diario do cardenal Suenens, cando o 13 de outubro de 1962, na primeira sesión, para escoller membros para as comisións, o cardeal Lienart interrompe para pedir máis tempo para coñecerse e pensar nos mellores candidatos, e que se fale antes nas Conferencias Episcopais...]

¡Un xiro feliz e dramático dos acontecementos, e unha audaz violación da norma! O destino do Concilio decidiuse en gran medida nese momento, e o Papa Xoán estaba satisfeito con el.

- i) [Mensaxe dos pais do Concilio ao mundo, no 20 de outubro de 1962 (continuando o 'espírito' da primeira encíclica do Papa)]

Reunidos de todas as nacións que existen baixo o sol, levamos nos nosos corazóns as tribulacións de todos os pobos a nós confiados, as súas angustias do corpo e da alma, as súas dores, desexos e esperanzas [...]. Por conseguinte, a nosa solicitude debe acudir xunto aos máis humildes, pobres e débiles, e seguindo a Cristo, habemos de compadecernos das multitudes que sufren fame, miseria e ignorancia [...]. Por elo, no curso do noso traballo, habemos de ter moi en conta todo o relativo á dignidade do home, no que contribúe a unha verdadeira comunidade entre os pobos.

- j) [Descrición do historiador G. Martina sobre o acontecido o 20 de novembro de 1962, cando a maioría dos pais rexeitaron o documento inicial sobre "As fontes da Revelación"; cunha formulación algo confusa da votación, pasaban do 60%, pero non chegaban ao necesario 66%; con todo, faláronco ao Papa, o cal aceptou desbotar o documento e encargar un novo]

O Papa deuse conta do imprevisto da situación que se creara, e renunciaba á inxenua esperanza de clausurar a asemblea antes do Nadal; adaptábase ao xogo, e deixaba que as forzas innovadoras se desenvolvesen libremente.

- k) [Alocución do Papa aos pais ao rematar as primeiras congregacións, no 7 de decembro de 1962]

Hoxe aproveitamos con gusto a oportunidade que se nos presenta para expresaros o noso agradecemento a todos vós. Pois as ansias pastorais que manifestastes, ben dirixindo os traballos cos vosos escritos ou ben coa palabra ou cos consellos, fixéronnos escoitar, en certo xeito, a voz de toda a catolicidade, que, con sólida esperanza e expectación no presente período, tivo a súa atención posta nesta reunión. Tamén debemos expresar no voso eloxio que a verdadeira caridade na verdade reinou no voso encontro; o que nos incita a expresar o noso vivo recoñecemento ao Señor.

- l) [Discurso de clausura da primeira sesión, no 8 de decembro de 1962]

...A primeira sesión foi unha lenta e solemne introdución á gran obra do Concilio: un comezo decidido a entrar no corazón e no fondo do proxecto querido polo Señor. Era necesario que os irmáns que viñan de tan lonxe, e todos reunidos arredor da mesma casa, iniciasen contactos cun maior coñecemento recíproco [...]. Foi necesario expoñer cada unha das experiencias para un meditado e moi frutífero intercambio de achegas pastorais, que expresasen os máis diversos climas e ambientes de apostolado.

Nun cadro tan amplo, é moi comprensible que se tardase en chegar a un acordo sobre todo aquilo que, "salva caritate", era motivo de comprensibles e ansiosas diverxencias. Tamén isto ten a súa explicación providencial para o realce da verdade, e demostrou ante o mundo enteiro a santa liberdade dos fillos de Deus tal e como se dá na Igrexa.

...Será verdadeiramente un "novo Pentecostés", que fará florecer na Igrexa a súa riqueza interior e a súa extensión a todos os ámbitos da actividade humana; será un novo paso adiante do Reino de Cristo no mundo, unha reafirmación cada vez máis sonora e persuasiva da alegre nova da redención.